

Föstudaginn 28. nóvember 1958.

Nr. 125/1958. **Trausti Jónsson**

gegn

**Hilmari Péturssyni og til réttargæzlu Oddi  
Helgasyni og Sigurjóni Sigurðssyni.**

Útivistardómur.

### **Dómur Hæstaréttar.**

Málssókn þessi fellur niður.

Áfrýjandi, Trausti Jónsson, er eigi sækir dómþing í máli þessu, greiði kr. 200.00 útivistargjald til ríkissjóðs, ef hann vill fá mál sitt tekið fyrir af nýju.

Laugardaginn 29. nóvember 1958.

Nr. 116/1958. **Guðmundur Guðmundsson**

og

**Trésmiðjan Víðir h/f**

(Einar B. Guðmundsson hrl.)

gegn

**Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs**

(Benedikt Sigurjónsson hrl.)

**og gagnsök.**

Dómenndur:

hæstaréttardómarmennir Jónatan Hallvarðsson, Jón Ásbjörnsson og Þórður Eyjólfsson og prófessor Ármann Snævarr og Kristján Kristjánsson borgarfélagi.

Stóreignaskattsmál. Sératkvæði.

### **Dómur Hæstaréttar.**

Aðaláfrýjendur hafa skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 16. ágúst 1958. Þeir gera þessar dómkröfur:

Aðalkrafa: Að niður verði felldur skattur, er þeim hefur verið gert að greiða samkvæmt lögum nr. 44/1957 um skatt á stóreignir, samtals að fjárhæð kr. 704.348.00, þar af vegna

hlutafjáreignar aðaláfrýjanda Guðmundar Guðmundssonar í Trésmiðjunni Víði h/f kr. 139.900.00.

Varakrafa: Að greind hlutafjáreign verði við ákvörðun skatts samkvæmt nefndum lögum metin aðaláfrýjanda Guðmundi Guðmundssyni til eignar á nafnverði, kr. 52.000.00, sbr. e-lið 19. gr. laga nr. 46/1954, og skattfjárhæð lækkuð samkvæmt því.

Prautavarakrafa: Að staðfest verði ákvæði héraðsdóms um ógildi skattálagningar vegna sömu hlutafjáreignar og um skyldu skattstjórnarvalda til ákvörðunar skatts af henni af nýju, miðað við sannvirði hlutabréfanna.

Loks krefjast aðaláfrýjendur málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti úr hendi gagnáfrýjanda eftir mati dómsins.

Gagnáfrýjandi hefur áfrýjað málinu af sinni hendi með stefnu 18. ágúst þ. á. Hann krefst sýknu og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti af aðaláfrýjendum eftir mati Hæstaréttar.

Í héraði kröfðust aðaláfrýjendur niðurfellingar skattfjárhæðar, er nam alls kr. 656.505.00. Hér fyrir dómi verður að miða við þá fjárhæð.

Pótt ríkisskattaneftnd hafi ekki enn fjallað um skattkæru aðaláfrýjenda, þykja ákvæði 10. gr. 1. málsg. laga nr. 44/1957, sbr. 23. gr. reglugerðar nr. 95/1957, ekki vera málsókn þessari til fyrirstöðu, enda er í máli þessu eingöngu fjallað um skattskyldu aðaláfrýjenda og mat á tilteknum skattandlögum.

## I. Um aðalkröfuna.

Með 12. gr. laga nr. 22/1950 var lögfestur sérstakur eignaskattur. Skattur þessi skyldi goldinn á 20 árum, og er leitt í ljós, að um það bil þriðjungur hans er nú goldinn, en um tveir þriðju ógoldnir, og á þetta m. a. við aðaláfrýjendur, sem einnig voru gjaldendur stóreignaskatts samkvæmt lögum nr. 22/1950.

Með lögum nr. 44/1957 um skatt á stóreignir er lagður á svipaður eignarskattur. Þar sem mismunandi reglur gilda um mat á verðmætum þeim, sem sæta skattinum samkvæmt

Þessum tvennum lögum, er örðugt að bera skattstigana saman. Hins vegar er leitt í ljós, að skatturinn samkvæmt lögum nr. 22/1950 muni hafa numið um 48 millj. kr. Álagður skattur samkvæmt lögum nr. 44/1957 mun hafa numið röskum 136 millj. kr., en gagnáfrýjandi hefur skýrt svo frá, að eftir afgreiðslu skattstjóra á kærum út af skattinum hafi hann lækkað niður í röskar 125 millj. kr.

Lög nr. 44/1957 eru sérstæð og óvenjuleg skattalög, m. a. að því leyti, að þau leggja á sérstakan eignarskatt til viðbótar við hinn almenna eignarskatt samkvæmt lögum nr. 46/1954. Skattgjaldendur eru heldur ekki hinir sömu og þeir, sem eru skattaðiljar samkvæmt hinum almennu eignarskattslögum, þar sem skýra verður lögin svo, eins og síðar verður rakið nánar, að einstaklingar, en ekki félög, séu skattgjaldendur. Þá gilda og sérstæðar reglur um skattmat verðmæta svo og um greiðslu skattsins og ábyrgð á greiðslu hans. Eru reglur þessar svipaðar þeim, sem greinir í 12. gr. laga nr. 22/1950. Þess er að geta, að gjaldandi nýtur að flestu leyti lakari kjara um greiðslu skattsins samkvæmt lögum nr. 44/1957 en samkvæmt lögum nr. 22/1950. Er ástæða til að benda á það sérstaklega, að samkvæmt lögum nr. 59/1950 var gjaldanda stóreignaskatts heimilt að afhenda fasteignir til greiðslu skattsins með því matsverði, sem ákveðið var í lögum nr. 22/1950. Slikt ákvæði er ekki í lögum nr. 44/1957, en hins vegar getur hluthafi, sem hlutfélag krefur um greiðslu á skatti, er það hefur þurft að svara til samkvæmt 7. gr. laga nr. 44/1957, afhent hlutfélaginu hlutabréf sín til greiðslu þessarar á því verði, sem hlutabréfin eru metin til skattsins.

Ákvæði laga nr. 22/1950 um stóreignaskatt voru að nokkru leyti reist á þeirri röskun á efnahagskerfi íslenzks þjóðfélags, sem varð á styrjaldarárunum. Að nokkru leyti átti skatturinn rót sína að rekja til gengislækkunar þeirrar, sem framkvæmd var með þeim lögum, en þá var gengi íslenzkrar krónu fellt um 42,6%. Atvik að setningu laga nr. 44/1957 og hagrænar forsendur þeirra eru að ýmsu leyti aðrar en laga nr. 22/1950, en þessum atriðum svo og

tengslum laga nr. 44/1957 við aðra löggjöf um efnahagsmál er lýst rækilega í héraðsdómi.

Af hálfu aðaláfrýjenda er því haldið fram, að skattastefna laga nr. 44/1957 sé með þeim hætti, að lögin gangi í frumatriðum og í heild sinni í berhögg við 67. gr. stjórnarskrárinnar og þann jafnréttisgrundvöll, sem markaður sé með því ákvæði. Beri því að virða lögin að vettugi og fella niður skatta aðaláfrýjenda. Hafa aðaláfrýjendur síðan sérgreint það, hvaða atriði í lögnum þeir telji einkum varða því, að lögin séu andstæð stjórnarskrá, og eru þau sjónarmið flest og andsvör gagnáfrýjanda reifuð skilmerkilega í héraðsdómi. Samt sem áður þykir rétt að fara nokkrum orðum um hvert þessara atriða, og taka afstöðu til þeirra hvers út af fyrir sig og allra saman.

### 1. Mismunun félagsforma.

Samkvæmt 4. gr. 1. málsg. laga nr. 44/1957 skal skipta hreinum eignum félaga, reiknuðum samkvæmt ákvæðum laganna, niður á „eigendur félaganna“, í réttu hlutfalli við hlutafjár- og stofnfjáreign þeirra hvers um sig, og teljast þær eignir með öðrum eignum einstaklinga við skattálagningu. Sá fyrirvari er þó gerður í 4. gr. 2. málsg., að ekki skuli telja með eign félags sameignarsjóði, sem samkvæmt landslögum er óheimilt að skipta milli félagsmanna við félagsslit, og er um það efni vísað til laga nr. 46/1937 um samvinnufélög. Fallast verður á þá skoðun aðaláfrýjenda, að með þessari tilhögun séu varasjóðir og aðrir óskiptilegir sameignarsjóðir samvinnufélaga algerlega þegnir undan skatti samkvæmt lögum nr. 44/1957, en ljóst er, að hinn almenni eignarskattur samkvæmt lögum nr. 46/1954 er lagður á slíka sjóði. Samkvæmt gögnum málsins eiga hlutafélög eftir lögum nr. 44/1957 að svara til skatts, sem nemur röskum 81 millj. kr., en samvinnufélög skulu standa skil á sköttum, sem nema 312.000 kr. Ekki hefur verið leitt í ljós, hverju óskiptilegir sameignarsjóðir samvinnufélaga hafi numið miðað við 31. desember 1956. Með ákvæði 4. gr. 2. málsg. laga nr. 44/1957 er að visu vikið frá þeim

grundvelli, sem eignarskatturinn almenni er reistur á, og verður því ekki neitað, að þessum félagsformum er gert mishátt undir höfði með þessum skattháttum. Allt að einu er ekki unnt að telja lög nr. 44/1957 ógilda réttarheimild af þeim sökum, enda ber, svo sem greint verður í II hér á eftir, að skýra 4. gr. þeirra laga svo, að eign félagsmanna í hlutafélagi sé miðuð við sannvirði hlutabréfs hans.

## 2. Ákvæði 3. gr. laga nr. 44/1957.

Samkvæmt þessari grein eru innstæður þær í lánsstofnunum, er greinir í 3. kafla laga nr. 46/1954, undanþegnar stóreignaskatti. Auk þess eru ríkisskuldabréf og skuldabréf með ríkisábyrgð undanþegin skattinum eftir sömu reglum. Er fjallað nánar um þessa skattundanþágu í 55. gr. reglugerðar nr. 147/1955 og 7. gr. reglugerðar nr. 95/1957. Ákvæði þetta getur leitt til mismununar milli skattgjaldenda, og gerir það hlut þess manns betri, sem t. d. á ríkisskuldabréf, en hins, sem á skuldabréf óveðtryggt, tryggt með veði í fasteign án ríkisábyrgðar. Allt að einu þykir ekki unnt að hnekkja lögnum í heild sinni vegna þessa ákvæðis.

## 3. Verðmætismat við skattákvörðun samkvæmt lögum nr. 44/1957.

Svo sem rakið er í héraðsdómi, er því haldið fram af hendi aðaláfrýjenda, að skatturinn sé að ýmsu leyti ekki lagður á raunverulegar eignir skattgjaldenda, enda sé mat skattandlaga handahófskennt. Auk þess sé skattgjaldendum mismunað, með því að sumar skattskyldar eignir eru ekki taldar við ákvörðun skattsins með fullu matsverði.

Þess er fyrr getið, að í reglum laga nr. 44/1957 er hvikað í veigamiklum atriðum frá verðmætisreglum hinna almennu eignarskattslaga og nýjar reglur settar að stofni til. Um skattmat á hlutabréfum verður fjallað sérstaklega í II hér á eftir, en að mati á nokkrum öðrum verðmætum verður vikið hér á eftir.

Samkvæmt 2. gr. 1. tölulið laga nr. 44/1957 skal landsnefnd sú, sem starfaði samkvæmt lögum nr. 33/1955, end-

urskoða mat á lóðum og hækka það, ef henni lízt svo, en við þá hækkun á síðan að bæta 200% álagi samkvæmt 3. málsg. 1. töluliðs 2. gr. Endurskoðunarstarf landsnefndar er hér einskorðað við eina tegund eigna, lóðir. Þá er það ákvæði 2. gr. 1. tölulið, að draga skuli 20% frá fasteignamatsverði frystihúsa, sláturhúsa „og annarra húseigna, sem notaðar eru fyrir vinnslustöðvar sjávarafurða og landbúnaðarafurða“, en bæta síðan 200% álagi á það verð, sem þannig er fundið. Samkvæmt 2. gr. 2. tölulið skulu fiskiskip og flugvélar teljast til skatts með vátryggingarverði, að frádregnum 40%, en önnur skip en fiskiskip skulu talin á vátryggingarverði, að frádregnum 25%.

Um lóðarmatið er þess að geta, að ekki hafa verið lögð fram gögn um framkvæmd þess, og er því ekki unnt að taka tillit til þessa atriðis að svo vöxnu máli. Um hin atriðin er það sýnilegt, að með ákvæðum 2. gr. er verið að koma í veg fyrir, að skatturinn lendi með fullum þunga sínum á tilteknum eignum, sem notuð eru við atvinnustarfsemi, sem ríkisvaldið vill hlynna að. Með þessu ákvæði er verið að gera skattgjaldendum mishátt undir höfði. Því hefur ekki verið hnekkt, að ákvæði þetta hvíli á málefnislegu löggjafarmati, og er ekki unnt að telja lögin ógilda réttarheimild vegna þessarar tilhögunar á ákvörðun verðmæta, sem sæta sköttum. Þessar almennu athugasemdir girða hins vegar ekki fyrir, að unnt sé að bera undir dómstóla skattmat á einstökum verðmætum, sem skattur er á lagður og um er fjallað í 2. gr. laganna.

4. Skatthæð og fjöldi skattgreiðenda. Tengsl laga nr. 22/1950 og laga nr. 44/1957.

Samkvæmt 5. gr. laga nr. 44/1957 greiðist skattur sá, sem lögin mæla um, af hreinni eign gjaldanda, svo sem hún er talin eftir lögnum, umfram 1 millj. kr. Nemur skatturinn 15% af eign, sem er umfram 1 millj. kr. allt að 1½ millj. kr. Af 1½—3 millj. kr. eign greiðist 75 þús. kr. af 1½ millj. kr. og 20% af afgangi. Af 3 millj. kr. eign og þar yfir greiðist 375 þús. kr. af 3 millj. kr. og 25% af afgangi. Hámarks-skattur nemur því 25% af eign.

Samkvæmt skýrslu löggilts endurskoðanda, sem er meðal gagna málsins og er óvéfengd að þessu leyti, hefur stóreignaskattur samkvæmt lögum nr. 44/1957 verið lagður í 604 einstaklinga og 5 erlend hlutafélög, en alls verða 674 hlutafélög að svara til skattsins og 20 samvinnufélög.

Af hálfu aðaláfrýjenda hefur því verið haldið fram, að skattur samkvæmt lögum nr. 44/1957 lendi á svo fáum skattaðiljum, að við hann væri ekki hlitandi fyrir þá sök vegna ákvæða 67. gr. stjórnarskrárinnar, með því að hér væri í raun og veru um eignarnám eða eignarupptöku að tefla. Væri þetta enn ljósara, þegar virt væri, hve skammt væri milli þessara tveggja stóreignaskattslaga, sem hér hefur verið vikið að, enda ættu aðaláfrýjendur enn ógoldinn um það bil tvo þriðju hluta skatts samkvæmt lögum nr. 22/1950, svo sem áður greinir.

Þótt skattgjald samkvæmt lögum nr. 44/1957 sé allhótt í sjálfu sér, verður að fallast á þá skoðun héraðsdómara, að rök bresti til þess að hrinda lögunum samkvæmt 67. gr. stjórnarskrárinnar af þeim sökum, enda er skattgjaldið ekki svo hátt, að lagt verði á borð við upptöku fjár. Með því að leggja háa eignarskatta á eignir manna með stuttu árabili er hins vegar að sjálfsögðu unnt að fara á svig við greint ákvæði stjórnarskrárinnar. Eins og hér stendur á, þykja aðaláfrýjendur samt ekki hafa sýnt fram á, að skattur samkvæmt lögum nr. 44/1957 feli í sér slíka eignartöku, sem 67. gr. stjórnarskrárinnar tekur til, þótt fyrri stóreignarskattur sé ógoldinn.

##### 5. Ákvæði 9. laga nr. 44/1957.

Í þessu ákvæði segir svo, að skatti, sem innheimtist samkvæmt lögunum, skuli skipt þannig, að þriðjungur renni til veðdeildar Búnaðarbanka Íslands, en tveir þriðju hlutar til byggingarsjóðs ríkisins. Af hendi aðaláfrýjenda er því haldið fram, að í ákvæði þessu felist það, að ekki sé verið að afla ríkissjóði tekna með framlögum gjaldenda samkvæmt lögum nr. 44/1957, heldur sjóðum með sjálfstæðu verksviði, og helgist eignartaka í þarfir sjóða þessara ekki af almennum reglum um heimild til skattlagningar. Eigi

þetta að leiða til ógildis laga nr. 44/1957 samkvæmt 67. gr. stjórnarskrárinnar.

Af ákvæði 6. gr. 2. málsgreinar laga nr. 44/1957 er það þegar sýnt, að ríkissjóður er skattkrefjandi. Verður að skýra ákvæði 9. gr. laganna svo, að með því sé löggjafinn að ráðstafa fyrirfram skatttekjum ríkissjóðs samkvæmt lögum þessum. Ákvæði 9. gr. laga nr. 44/1957 varða því ekki ógildi laganna.

Svo sem greint er hér að framan, fela ýmsar reglur laga nr. 44/1957 það í sér, að þeim skattaðiljum, sem greindir eru í hinni almennu eignarskattslöggjöf, einstaklingum og félögum, er gert mishátt undir höfði, og auk þess er hér um sérstaka skattlagningu að ræða á eignum, sem framkvæmd er, þótt fá ár séu liðin frá því að hliðstæður skattur var á lagður. Þótt atriði þessi séu virt í heild sinni, þykir ekki alveg fullnægjandi ástæða til að telja, að skattastefna laga nr. 44/1957 sé andstæð 67. gr. stjórnarskrárinnar. Aðalkrafa aðaláfrýjenda verður því ekki tekin til greina.

## II. Um varakröfuna.

Samkvæmt ákvæðum 1. og 4. gr. laga nr. 44/1957 svo og vegna ákvæðis 7. gr. um endurkröfurétt hlutafélaga á hendur hluthöfum, verður að fallast á þann skilning héraðsdómara, að skattskylda samkvæmt lögnum hvíli á hluthöfum, en ekki hlutafélögum. Ennfremur ber að staðfesta þá niðurstöðu héraðsdómara, að skatt af hlutafjáreign skuli miða við sannvirði hlutabréfa, enda samrýmast reglur 4. gr. 1. málsg. um skattmat á eign hluthafa í hlutafélagi ekki 67. gr. stjórnarskrárinnar. Með þessari athugasemd þykir mega staðfesta úrlausn héraðsdómara um varakröfuna.

Eftir atvikum er rétt, að hver aðilja beri sjálfur kostnað af máli þessu fyrir Hæstarétti.

## Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Hver aðili beri sjálfur kostnað af máli þessu fyrir Hæstarétti.

## Sératkvæði

hæstaréttardómaranna Jónatans Hallvarðssonar og  
Þórðar Eyjólfssonar.

Eigi verður talið, að annmarkar á lögum nr. 44/1957 séu svo miklir, að lögin í heild séu ógild samkvæmt 67. gr. stjórnarskrárinnar nr. 33/1944. Verður aðalkrafa aðaláfrýjenda því eigi tekin til greina.

Samkvæmt því ákvæði 7. gr. laga nr. 44/1957, að félög hafi „rétt til þess að endurkrefja félagsmenn eða hluthafa um þær skattupphæðir, er þau þurfa að greiða vegna eigna þeirra í félögunum“, er ótvírætt, að við ákvörðun slíks skatts ber, svo sem í héraðsdómi greinir, að líta á umrædda einstaklinga, en eigi félögin, sem skattgjaldendur. Þá er og rétt sú úrlausn héraðsdómara, að skatt af hlutafjáreign skuli miða við sannvirði hlutabréfanna, enda geta skattmatsreglur 1. mgr. 4. gr. nefndra laga eigi, að því er hlutafjáreign varðar, samrýmzt ákvæðum 67. gr. stjórnarskrárinnar nr. 33/1944.

Með þessum athugasemdum þykir mega staðfesta héraðsdóminn.

Eftir atvikum er rétt, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.

## Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

## Dómur bæjarþings Reykjavíkur 14. ágúst 1958.

Mál þetta, sem var dómtekið 30. f. m., er höfðað fyrir bæjarþingi Reykjavíkur af Guðmundi Guðmundssyni húsgagnasmið, Víðimel 31, og Trésmiðjunni Víði h.f., báðum hér í bæ, með stefnu, dagsettri 16. maí þ. á., gegn fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs.

Stefnendur gera þessar dómkröfur:

I. Aðallega, að skattur sá að fjárhæð samtals kr. 656.505.00, sem stefnendum hefur verið gert að greiða samkvæmt lögum nr. 44 3. júní 1957 um skatt á stóreignir, verði með öllu felldur niður.

## II. Til vara:

1. Að hlutabréf stefnanda, Guðmundar Guðmundssonar, í Trésmiðjunni Víði h.f., verði reiknuð honum til eignar á nafnverði, kr. 52.000.00, samkvæmt ákvæði e-liðar 19. gr. laga nr. 46/1954 og að skattur hans verði lækkaður samkvæmt því. Verði ekki fallið á þessa kröfu, krefjast stefnendur þess, að skattur af hlutabréfaeign Guðmundar verði felldur niður og lagt fyrir skattstjórnarvöld að ákveða skattinn af nýju samkvæmt sannvirði hlutabréfanna.

2. Að framangreind skattfjárhæð verði að öðru leyti lækkuð til mikilla muna eftir mati dómsins.

Loks krefjast stefnendur málskostnaðar úr hendi stefnda að skaðlausu eftir mati dómsins.

Stefndi krefst algerrar sýknu af öllum kröfum stefnanda og málskostntaðar úr hendi þeirra eftir mati dómarsins.

Samkvæmt ósk aðilja hefur sakarefni verið skipt samkvæmt heimild í 71. gr. laga nr. 85/1936, og verður í þessum þætti málsins einungis fjallað um þá kröfuliði stefnanda, sem greinir í I og II, þ.e.a.s. aðalkröfuna og fyrri lið varakröfunnar.

Tildrög málsins eru þessi:

Með lögum nr. 44 frá 3. júní 1957 um skatt á stóreignir var lagður sérstakur skattur á eignir allra einstaklinga, sem áttu meira en eina milljón króna í hreinni eign, og geyma lögin ýmis fyrirmæli um það, hvernig sá skattstofn skuli fundinn. Meðal annars er svo mælt í 1. mgr. 4. gr. laganna, að hreinum eignum félaga — en verðmæti eignanna er ákveðið samkvæmt fyrirmælum sömu laga — skuli skipt niður á eigendur félaganna í réttu hlutfalli við hluta- eða stofnfjáreign hvers eiganda um sig, og skuli þessi eignarhluti hinna einstöku félagsmanna eða hluthafa teljast með öðrum eignum skattþegns við ákvörðun skattfjárhæðar. Skattstjórinn í Reykjavík ákveður skattinn samkvæmt 10. gr. laganna, en ákvörðunum hans má skjóta til ríkisskattaneftndar. Loks má áfrýja úrskurðum ríkisskattaneftndar til dómstólanna.

Skattstjórinn í Reykjavík mat grunnskatteign stefnanda, Guðmundar Guðmundssonar, alls kr. 4.126.024.00. Fékkst sú fjárhæð með þeim hætt, að hlutabréfaeign hans í Trésmiðjunni Víði h.f., að nafnverði kr. 52.000.00 — alls var hlutaféð að nafnverði kr. 60.000.00 — var metin honum til eignar samkvæmt reglu 1. mgr. 4. gr. laga nr. 44/1957 á kr. 563.474.00, en aðrar eignir hans voru taldar nema kr. 3.562.550.00. Samkvæmt 5. gr. sömu

laga varð skattur Guðmundar þannig samtals kr. 656.505.00. Þegar skattinum hafði verið skipt með þeim hætti, sem boðið er í 7. gr. laganna, varð skattfjárhæð stefnanda Guðmundar af annarri eign en hlutabréfum kr. 515.637.00, en skattur vegna hlutabréfaeignar kr. 140.868.00. Þar af átti stefnandi Trésmiðjan Víðir h.f. að annast greiðslu á kr. 140.733.00 samkvæmt ákvæði 7. gr. laganna um greiðslur félaga. Tilkynningar um skattinn voru sendar stefnendum með ábyrgðarbréfi, dagsettu 15. febr. þ. á., og hafa þeir kært skattálagninguna til skattstjóra samkvæmt 1. mgr. 10. gr. sömu laga og munu kærurnar vera enn til athugunar hjá honum. Jafnframt því hafa stefnendur höfðað mál þetta til ógildingar á skattálagningunni í heild eða að hluta og gert þær dómkröfur, sem að framan greinir.

#### Aðalkrafan:

Þessi krafa stefnenda er á því byggð, að skattstefna laga nr. 44/1957 brjóti í bág við 67. gr. stjórnarskrárinnar nr.33 frá 1944 og beri því að fella skatt þeirra að öllu leyti niður. Í nefndri grein sé svo mælt, að eignarrétturinn skuli vera friðhelgur og að enginn verði skyldaður til þess að láta af hendi eign sína nema almennings þörf krefji, enda komi fullt verð fyrir. Þetta fyrimæli sé þannig einn af hornsteinum þjóðskipulags íslenska ríkisins og sá grundvöllur, sem þjóðhagskerfið sé byggt á. Eigi að síður megi að sjálfsögðu leggja skatta á þegnana, til þess að standa straum af þeim kostnaði, sem leiðir af opinberum rekstri. Skattálagning sú, sem lög nr. 44/1957 mæli fyrir um, gangi hins vegar langt út yfir þau takmörk, sem ákvæði stjórnarskrárinnar heimili, því auk gifurlegrar skattfjárhæðar feli ákvæði laganna bæði í sér misrétti og óréttlæti gagnvart þegnum ríkisins.

Til stuðnings þessum fullyrðingum benda stefnendur í fyrsta lagi á það, að samkvæmt viðurkenndum skýringarreglum sé skattur gjald til hins opinbera, sem fengið sé með því að leggja jafna og almenna fjárhagsbyrði á alla þá, sem eins séu settir fjárhagslega. Fullnægi lagaákvæði um fjárhagsálögur hins opinbera ekki þessum skilyrðum, sé ekki um skatt að ræða, heldur eignarnám, er óheimilt sé samkvæmt 67. gr. stjórnarskrárinnar, þar sem ekki komi á móti endurgjald. Nú sé það að vísu svo samkvæmt ákvæðum laga nr.44/1957 um skatt á stóreignir, að skatturinn sé lagður á einstaklinga. Eigi að síður lendi hann með öllum þunga sínum á hlutafélögum, en samvinnufélög eða félagsmenn þeirra sleppi aftur á móti raunverulega við skattgreiðslu. Þetta sjáist glöggst á því, að af heildarskattfjárhæð-

inni, sem talin sé vera um það bil 136 millj. króna, greiði hlutafélögin raunverulega rúmlega 81 millj. króna, en samvinnufélögin hins vegar aðeins 312 þús. krónur. Þetta ósamræmi verði þó enn skýrara, þegar þess er gætt, að samvinnufélögin muni vera, þegar allt kemur til alls, stærsti atvinnurekandinn á landi hér og eiga mestar eignir. Þá beri og að líta á það, að síðastnefnd félög hafi einnig sloppið við stóreignaskatt þann, sem á var lagður samkvæmt lögum nr. 22 frá 1950 og sé því enn aukið á það misræmi milli hlutafélaga og samvinnufélaga, sem þá hafi verið látið viðgangast. Þessi mismunur leiði til þess, að rekstri hlutafélaga og einstaklinga verði ekki haldið uppi í samkeppni við samvinnufélögin, ef þau síðarnefndu eigi ætíð að sleppa við alla skatta af sömu verðmætum, sem aðrir aðilar verði að greiða hátt skattgjald af. Ákvæði laga nr. 44/1957 mismuni þannig hliðstæðum gjaldendum á hinn herfilegasta hátt, þar sem lögin fylgi ekki þeirri höfuð skattreglu að leggja jafna og almenna fjárhagsbyrði á alla þá, sem séu jafnt settir fjármunalega séð, og brjóti skattstefna laganna þannig í bág við það jafnrétti, sem skylt sé að halda í heiðri samkvæmt ákvæðum stjórnarskrárinnar.

Í öðru lagi reisa stefnendur rök sín fyrir ógildi skattálagn-ingarinnar á því, að skattfjárhæðir þær, sem lagðar eru á gjaldendur, séu hærri en nokkur dæmi séu til í íslenskri skattalöggjöf, því að alls nemi stóreignaskaturinn, svo sem greint var, um 136 millj. króna, en gjaldendur séu 609. Hér verði því ekki talið, að um skattgjald sé að ræða, heldur upptöku eigna, sem óheimil sé að stjórnskipunarlögum. Komi þetta enn betur í ljós, þegar þess sé gætt, að eigi séu nema 7 ár síðan stóreignaskatturinn samkvæmt lögum nr. 22/1950 var lagður á, en sá skattur sé enn ógoldinn að  $\frac{2}{3}$  hlutum samkvæmt ákvæðum sömu laga, enda hafi sú skattlagning m. a. verið réttlætt með því, að slíkur skattur yrði aðeins lagður á í þetta eina sinn. Þá telja stefnendur, að það sé hrein fjarstæða, sem byggt sé á í greinargerðinni fyrir frumvarpi að lögum nr. 44/1957, að skattálagningin muni sporna við verðbólgu. Þvert á móti telja þeir, að skatturinn á stóreignir, sem ganga á til Veðdeildar Búnaðarbanka Íslands og í byggingasjóð ríkisins, muni stuðla að aukinni verðbólgu, þar sem skattféð gangi beint til fjárfestingar.

Loks halda stefnendur því fram, að í mörgum tilfellum sé skatturinn ekki lagður á raunverulegar eignir skattgreiðanda. Eignir þeirra séu bæði hækkaðar í mati af hreinu handahófi

og auk þess sé eign eins aðilja notuð sem skattstofn við skattálagningu á annan aðilja.

Af hálfu stefnda er því eindregið mótmælt, að skattstefna laga nr. 44/1957 eða einstök ákvæði þeirra brjóti á nokkurn þann hátt í bága við fyrirmæli 67. gr. stjórnarskrárinnar, að valdið geti ógildingu laganna, sem sett séu á fullkomlega stjórnskipulegan hátt. Það hafi aldrei verið talið vafamál, að löggjafarvaldinu væri heimilt, þrátt fyrir ákvæði stjórnarskrárinnar, að skylda þegna ríkisins til þess að leggja fram verðmæti til þarfa þess og opinbers reksturs. Ákvæðin um þær álögur séu hins vegar með ýmsum hætti, svo sem skattar, tollar eða útsvör. Flestir séu þessir skattar lagðir á eftir efnahagslegum mælikvarða og föstum reglum, sem löggjafarvaldið setji, þannig, að þeir leggist jafnt á þá hópa þjóðfélagsþegnanna, sem séu svipað settir fjárhagslega, en þó feli löggjafarvaldið stundum öðrum aðiljum að ákveða álagningarreglurnar og þá skattfjárhæðina, samanber lög um útsvör, og geti þá þannig farið, að menn með jafna fjárhagsstöðu greiði mishá opinber gjöld einungis vegna þess, hvernig búsetu þeirra kann að vera háttað. Enginn hafi þó dregið í efa gildi slíkra skattálagningar. Í nútíma þjóðfélagi sé það ein af skyldum ríkisvaldsins að hafa sem bezta gát á heildarrekestri þjóðarbúsins. Af því leiði, að löggjafarvaldinu sé heimilt að gera margvíslegar efnahagsráðstafanir, sem hafi í för með sér flutning fjármagns milli þegna þjóðfélagsins. Hafi þetta ætíð verið talið gilt, þrátt fyrir ákvæði 67. gr. stjórnarskrárinnar og ríkisvaldinu þá jafnframt talið heimilt og rétt að taka til sín nokkurn hluta þess óeðlilega hagnaðar, sem myndaðist hjá sumum þegnum við slíkar aðgerðir. Þannig hafi verið farið að með ákvæðum laga nr. 128/1947 um eignaauskatt og lögum nr. 22/1950 um stóreignaskatt. Þetta sé enn gert með lögum nr. 44/1957 um skatt á stóreignir, en þau séu liður í víðtækum ráðstöfunum stjórnvalda til úrbóta á fjárhagskerfi ríkisins og liggi sömu ástæður til grundvallar þeim og lögunum frá 1950. Þessum ráðstöfunum hafi verið hleypt af stokkunum með lögum nr. 86/1956 um útflutningssjóð o. fl. og enn haldið áfram með hinum nýju lögum um sama efni nr. 36/1958. Hér sé þannig um fullkomlega heimila gjaldaálagningu að ræða, sem aðeins teljist til hinna almennu takmarkana á eignarrétti manna, en eigi til eignaupptöku í skilningi 67. gr. stjórnarskrárinnar.

Þá mótmælir stefndi því, að ógilding skattálagningar samkvæmt lögum nr. 44/1957 verði byggð á því, að lögin mismuni svo mjög

skattþegnum, þ. e. samvinnufélögum og hlutafélögum. Skatturinn sé að vísu lagður á einstaklinga, en hvort tveggja félögin taki þátt í greiðslu hans, þótt á sérstakan hátt sé. Eignir beggja séu metnar eftir sömu reglum og félögin hafi öll saman rétt til þess að endurkrefja skatt þann, sem þau eigi að standa skil á. Þó verði hlutur samvinnufélaganna að því leyti verri, að þau geti aðeins endurheimt hluta af skatti þeim, er þau annist greiðslu á. Þá falli skatturinn fjárhagslega jafnt á alla þá, sem skattskyldir séu og búi við sama fjárhag, en ástæðan til þess, að hærri skattfjárhæðir komi á hluthafa í hlutafélögum en félagsmanna í samvinnufélögum sé aðeins sú, að hinir fyrrnefndu eigi meiri eignir.

Enn andmælir stefndi því, að skattgjaldið sé svo hátt, að það geti eigi af þeim sökum talizt skattur. Bendir hann í því sambandi á það, að samkvæmt álagningu skattstjórans í Reykjavík hafi skattfjárhæðin alls numið um 135 millj. króna. Gera megi hins vegar ráð fyrir því, að sú fjárhæð lækki um 15 til 20%, þegar allar skattkærur hafi verið úrskurðaðar. Verði skattfjárhæðin þá eigi miklu hærri en tekju- og eignarskattur ársins 1958, sem áætlaður hafi verið um 118 millj. króna, en söluskatturinn einn þetta sama ár 115 millj. króna. Þetta fé verði skattþegnarnir að greiða á einu ári auk allra útsvaranna, sem numið hafi í Reykjavík einni um 200 millj. króna árið 1957. Skatt samkvæmt lögum nr. 44/1957 eigi hins vegar að greiða á 10 árum og skipti hér engu máli, hversu háttáð sé greiðslum á stóreignaskattinum samkvæmt lögum nr. 22/1950, enda geti sú skattálagning eigi á neinn hátt valdið ólögmæti þeirra skatta, sem hér sé um að ræða. Þvert á móti liggi að mörgu leyti sömu ástæður til grundvallar lögum nr. 44/1957 og lögum nr. 22/1950 og algerlega haldlaus sú staðhæfing stefnenda, að stóreignaskatturinn samkvæmt fyrrnefndu lögunum leiði aðeins til verðbólgu og tjóns fyrir allan almenning. Þá skipti það eigi máli að lögum til hverra nota skattféð eigi að renna, enda sé ráðstöfun sú, sem lögin mæla fyrir um, í fullu samræmi við hagsmuni þjóðarinnar. Loks mótmælir stefndi því eindregið, að skatturinn sé eigi lagður á raunverulegar eignir þeirra, sem skattinn eiga að greiða, enda geymi lögin skýr ákvæði um það, á hvaða eignir skuli leggja skatt og hvernig grunnskatt- eignirnar skuli metnar til peningaverðs.

Í 67. gr. stjórnarskrárinnar nr. 33 frá 1944 er svo mælt, að eignarrétturinn sé friðhelgur og að ekki megi skylda neinn til þess að láta eign sína af hendi, nema almenningsþörf krefji, enda sé fyrir hendi lagafyrirmæli og komi fullt verð fyrir eign þá,

sem tekin er. Þetta ákvæði er þó ekki því til fyrirstöðu, að þegn-  
ar ríkisins séu krafðir um skatta og önnur gjöld til opinberra  
þarfa, svo sem útsvör o. fl., enda gera 40. og 77. gr. stjórnar-  
skrárinnar ráð fyrir því, að skattar séu lagðir á þegnana, en  
mæla aðeins svo fyrir, að það skuli gert með lögum. Um hámark  
skattfjárhæðar eru hins vegar engin ákvæði í stjórnskipunarlög-  
um og verður að telja, að almenni löggjafinn hafi nokkuð frjálsar  
hendur í mati sínu á skattþörf ríkisins, og geti lagt allverulegar  
skattkvaðir á almenning til þess að standa straum af og mæta  
þeim útgjöldum, sem heildarrekstur þjóðarbúsins hefur í för  
með sér, eins og hlutdeild ríkisvaldsins í þjóðarbúskapnum er nú  
háttað. Verður eigi talið, að ákvæði 67. gr. stjórnarskrárinnar  
skjóti loku fyrir það, að menn verði að þola slíkar álögur, svo  
sem er um ýmsar aðrar takmarkanir á eignarréttinum, enda séu  
skattarnir lagðir á eftir almennum efnahagslegum mælikvarða,  
en ekki á einstaka aðilja af handahófi.

Ágreiningslaust er, að lög nr. 44 frá 3. júní 1957 um skatt á  
stóreignir séu sett á stjórnskipulegan hátt og er skattálagning  
samkvæmt þeim því byggð á formlega löglegri heimild.

Með lögum nr. 86/1956 um útflutningssjóð o. fl. voru lögteknar  
ýmsar ráðstafanir, sem ætlað var að tryggja rekstur þeirra at-  
vinnuvega, sem framleiddu vörur til útflutnings, og koma í veg  
fyrir verðbólgu þá, sem stöðugt átti sér stað. Meðal annars var  
breytt verðgildi íslenzkrar krónu að því leyti, að sett var 16%  
yfirfærslugjald á söluverð alls erlends gjaldeyris með þeim und-  
antekningum þó, sem greint er í 16. gr. laganna. Höfðu ákvæði  
laga þessara í för með sér ýmsar breytingar á fjárhagskerfi ríkis-  
ins. Þessi lagasetning svo og lög nr. 85 frá 22. desember 1956  
um festingu verðlags og kaupgjalds átti, svo sem greint var, að  
miða að því að stöðva verðbólguna og koma efnahagsmálum ríkis-  
ins á traustari grundvöll, með því að afla fjármagns til þess að  
jafna halla þann, sem orðinn var á útflutningsframleiðslunni.  
Þegar nefnd löggjöf var sett, var því lýst, að hún væri í víðtæk-  
ari ráðstöfunum, sem gera ætti, og yrði m. a. síðar borið fram  
frumvarp til laga um skatt á stóreignir. Spruttu lög nr. 44/1957  
um skatt á stóreignir síðan upp úr þessum sama jarðvegi. Í fram-  
haldi af nefndum ráðstöfunum hafa nú á þessu ári verið sett ný  
lög, nr. 36 frá 1958 um útflutningssjóð o. fl. Með þeim lögum  
er enn haldið áfram stefnu laga nr. 86/1956 og nú gerðar enn  
víðtækari breytingar á raunverulegu verðgildi íslenzkrar krónu,  
þar sem yfirfærslugjaldið er bæði hækkað til mikilla muna og

mjög dregið úr undanþágum þeim, sem heimilar voru samkvæmt lögum nr. 86/1956. Má ætla, að þessar ráðstafanir leiði til þess, að verð eigna í krónutali hækki að mun. Með þessari löggjöf allri telja stjórnvöldin og löggjafinn sig stefna að því að koma meira jafnvægi á fjárhagskerfi ríkisins, er komi þjóðinni í heild að gagni. Öll þau atriði, er nú hafa verið rakin, þykir bera að hafa í huga, þegar meta skal lögmæti skattstefnu þeirrar, er felst í lögum nr. 44 frá 1957, og skattálagningu samkvæmt ákvæðum þeirra.

Svo sem að hefur verið vikið, verða skattar og opinber gjöld að miðast við það, að fjármunalega hliðstæðir aðiljar séu látnir njóta þess jafnræðis, sem unnt er og náð verður með lagafyrirmælum og skynsamlegri framkvæmd þeirra.

Eigi verður litið svo á, að rannsókn á ákvæðum laga nr. 44/1957 leiði til þeirrar niðurstöðu, að talið verði, að sú regla sé sniðgengin með ákvæðum laganna. Samkvæmt 5. grein þeirra er sama skattgjald lagt á sömu hreina eign hjá hverjum skattskyldum einstaklingi, en svo sem nánar verður rakið síðar verður að skýra ákvæði laganna á þá lund, að það séu aðeins einstaklingar, sem skattinn greiða, enda þótt félögum sé lögð sú skylda á herðar að annast greiðslu á nokkrum hluta hans. Þá verður eigi annað séð, en beitt sé hliðstæðri reglu gagnvart báðum, hlutafélögum og samvinnufélögum, þegar ákveðið er verðmæti eignarhlutdeildar einstakra hluthafa eða félagsmanna samkvæmt ákvæðum 4. gr. Er því ekki hægt að fallast á þá skoðun stefnenda, að ákvæði nefndra laga mismuni skattgreiðendum í heild í þeim mæli, að valda eigi ógildingu skattálagningarinnar. Skiptir eigi máli í þessu sambandi, þótt stefnendur kunni af öðrum ástæðum að geta véfengt verðmætisreglu 4. gr. laga nr. 44/1957, svo sem rætt verður nánar í sambandi við varakröfu þeirra.

Telja verður, að almenna löggjafanum sé frjálst að ákveða, hvernig tekjum ríkissjóðs er ráðstafað og þá einnig að ákveða, að þær skuli renna til þeirra nota, sem lög nr. 44/1957 mæla fyrir um, og getur það eigi ráðið úrslitum í þessu sambandi, hvort unnt reynist að ná þeim þjóðhagsmunalega árangri, sem löggjafinn telur sig stefna að.

Eigi verður því neitað, að skattstigi sá, sem lög nr. 44/1957 leggja til grundvallar skattálagningu, leiðir til þess, að skattgjaldið verður, í krónum talið, nokkuð hátt. En þegar virtar eru ástæður þær, sem að framan greinir, fyrir því að lögin voru sett, og í huga hafðar heimildir almenna löggjafans til skattálagningar al-

mennt, verður þó eigi talið, að skattstigi laganna sé með þeim hætti, að skattálagning samkvæmt þeim hafi í för með sér þá skerðingu á eignarrétti skattþegnanna, er brjóti í bága við ákvæði 67. gr. stjórnarskrárinnar. Að vísu er tiltölulega skammur tími liðinn frá því, að lagður var stóreignaskattur á einstaklinga og félög með lögum nr. 22/1950, en sú skattálagning þykir þó eigi nægur grundvöllur til þess, að haggð verði í heild ákvæðum oftnefndra laga nr. 44/1957, og fær það eigi breytt þeirri niðurstöðu, þótt skattgjaldið samkvæmt fyrrnefndu lögunum sé eigi enn að fullu goldið.

Loks verður eigi talið, að verðmætisgrundvöllur sá, sem lög nr. 44/1957 mæla fyrir um, sé í heimild með þeim hætti, að óheimilt sé að nota hann sem skattgrundvöll og að skattur verði eigi að þeim sökum lagður á eftir ákvæðum laganna. Skiptir þar eigi máli, þótt einstök ákvæði laganna, er lúta að því, hversu finna skuli hreina eign skattgreiðanda, kunni að verða vefengd.

Með vísun til allra þeirra atviða, sem nú hafa verið rakin, verður niðurstaða dómsins sú, að ákvæði laga nr. 44/1957 brjóti hvorki í heild né að meginstefnu í bága við eignarréttarákvæði 67. gr. stjórnarskrárinnar, og verður aðalkrafa stefnenda samkvæmt því ekki tekin til greina.

#### Varakrafan:

Stefnendur styðja þann lið kröfu sinnar, sem nú verður dæmt um, þeim rökum, að skattur samkvæmt lögum nr. 44/1957 sé ótvírætt lagður á einstaklinga, en ekki félög. Það sé þess vegna með öllu óheimilt að skipta eignum hlutafélaga niður á hluthafana, svo sem boðið sé í 1. mgr. 4. gr. laganna og telja þær því næst með öðrum eignum hluthafans. Með þessum hætti sé verið að nota eign eins aðilja — hlutafélagsins — sem gjaldstofn fyrir skattgjaldi annars aðilja — hluthafans. Þá verði og að hafa það í huga, að eignir hlutafélagsins séu ekki nema að nokkru leyti mælikvarði á raunverulegt verðgildi hlutabréfanna og geti regla nefndrar 1. mgr. 4. gr. því leitt til þess, að hlutabréf verði ofmetin til eignar að miklum mun. Ákvæði hennar fái þannig eigi staðizt og verði því samkvæmt 1. mgr. 2. gr. sömu laga að beita ákvæði e-liðar 19. gr. laga nr. 46/1954 um tekju- og eignaskatt og leggja nafnverð hlutabréfa til grundvallar mati á verðmæti þeirra við skattálagningu. Telja stefnendur, að samkvæmt þessu beri að leggja nafnverð þeirra hlutabréfa, sem stefnandi Guðmundur Guðmundsson á í Trésmiðjunni Víði h.f., til grundvallar

mati á þeim hluta eignar hans og reikna skattinn samkvæmt því, bæði heildarskatt Guðmundar og þann hluta hans, sem Trésmiðjan Víðir h.f. á samkvæmt 7. gr. laga nr. 44/1957 að annast greiðslu á. Fallist dómurinn ekki á þessa skoðun, telja stefnendur, að meta beri, hvert sé sannvirði bréfanna og leggja skattinn á af nýju samkvæmt þeirri niðurstöðu, er þá fengist.

Stefndi hefur mótmælt þessum kröfulið stefnanda. Telur hann, að með ákvæðum 4. gr. laga nr. 44/1957 sé algerlega vikið til hliðar ákvæðum e-liðar 19. gr. laga nr. 46/1954 og sett fram ný og eðlileg regla um verðmætismat á hlutafjáreign í sambandi við skattálagningu eftir lögunum frá 1957 um skatt á stóreignir. Bendir hann í því sambandi á það, að samkvæmt lögum nr. 6/1935 um tekju- og eignaskatt hafi hlutabréf átt að metast til skatts með söluverði, ef sala hefði farið fram á árinu, en annars með áætluðu söluverði, og skyldi þá höfð hliðsjón af síðustu hlutabréfasölu, arðsúthlutun og efnahagsreikningi. Hafi það og verið mjög algengt, meðan nefnd regla var í gildi, að hlutabréfaeign manna væri metin á margföldu nafnverði og enginn talið það brjóta í bága við friðhelgi eignarréttarins. Verðgildisregla sú, sem sett sé í 4. gr. laga nr. 44/1957 sé þannig í alla staði réttmæt. Þá sé það fjarri því, að skattálagningin á hluthafann miðist við eign annars aðilja, hlutafélagsins. Samkvæmt 7. gr. laganna eigi hlutafélög sem önnur félög að standa skil á þeim hluta skatts, sem lagður sé á eign hluthafans í félaginu, og sé ljóst af ákvæðum laganna, að verið sé að skattleggja hlutafélagið, þótt með sérstökum hætti sé, þrátt fyrir ákvæði sömu greinar um endurheimturétt hlutafélagsins. Af þessum sökum komi ekki til álita að haggja að þessu leyti við verðmætisákvæðum 4. gr. laganna, enda hafi ekki verið sýnt fram á, að hlutabréf stefnenda hafi verið megin of hátt til skatts þess, sem þeim hafi verið gert að greiða samkvæmt nefndum lögum.

Samkvæmt 1. gr. laga nr. 44/1957 skal á árinu 1957 „leggja sérstakan skatt á eignir allra einstaklinga, sem skattskyldir eru samkvæmt 1. og 2. kafla laga nr. 46/1954, og skal skattálagningin miðuð við eignir þeirra hinn 31. desember 1956“.

Í 1. mgr. 4. gr. laganna segir svo: „Hreinum eignum félaga, reiknuðum samkvæmt ákvæðum laga þessara, skal skipt niður á eigendur félaganna í réttu hlutfalli við hlutafjár- og stofnfjáreign þeirra hvers um sig, og teljast þær eignir með öðrum eignum einstaklinga við skattálagningu. Gildir þetta einnig um eign-

ir félaga, sem njóta undanþágu frá skatti samkvæmt sérstökum lögum“.

Þá segir í 5. gr., að „af 1 milljón kr. hreinni eign hjá hverjum einstaklingi greiðist . . .“

Upphaf 7. greinar sömu laga kveður svo á: „Félög skulu annast greiðslu á þeim hluta skatts, sem lagður er á félagsmenn þeirra eða hluthafa vegna eigna í félögum, þar með taldar hlutafjár- og stofnfjáreignir. Skal sá hluti skattsins innheimtur hjá félögunum. Slík útborgun frá félögum vegna félagsmanna eða hluthafa telst ekki skattskyld, hvorki sem arður til hluthafa né ráðstöfun á varasjóði. Félögin hafa rétt til þess að endurkrefja félagsmenn eða hluthafa um þær skattupphæðir, er þeir þurfa að greiða vegna eignar þeirra í félögunum, en eigi sæti þeir lakari greiðslukjörum en ákveðin eru samkvæmt 6. gr. . . .“

Þegar virt eru ákvæði þau, er nú hafa verið rakin, verður, þrátt fyrir upphafsorð 7. gr., að skýra lög n. 44/1957 á þá lund, að skattur samkvæmt þeim sé lagður á einstaklinga, en eigi á félögin sjálf, þar sem þau samkvæmt öðrum ákvæðum 7. gr. geta endurheimt úr hendi hluthafa eða félagsmanna skattgjald það, sem þau eiga að standa skil á. Af verðmætisreglu 1. mgr. 4. gr. laganna leiðir hins vegar það, að eignir aðilja, sem ekki er skattskyldur, þ. e. a. s. hlutafélags, eru gerðar að beinum mælikvarða á verðmæti þeirra réttinda, sem hlutafjáreignin skapar hluthafanum, eins og um hreina eignarhlutdeild í sameignarfélagi væri að ræða. Nú þarf sannvirði hlutabréfs engan veginn að standa í réttu hlutfalli við nafnverð þess og hreina eign hlutafélagsins. Þar koma ýmis önnur sjónarmið til greina, svo sem arðgreiðsla, rekstur félagsins, lög þess og landslög. Má þar m. a. benda á ákvæði 7. gr. laga nr. 46/1954 um skattgreiðslur hluthafa við félagsslit. Geta ákvæði 1. mgr. 4. gr. laga nr. 44/1957 þannig leitt til þess, að skattmat á hlutabréfum verði miklum mun hærra en sannvirði þeirra nemur. Slík skattregla fær samkvæmt grundvallarreglum laga eigi staðizt. Og þar sem henni hefur verið beitt við ákvörðun á verðmæti hlutabréfaeignar stefnanda Guðmundar Guðmundssonar í Trésmiðjunni Víði h.f., skattur lagður á samkvæmt þeim grundvelli og greiðsluskil hlutafélagsins við hann miðuð, þykir bera að fella skattálagninguna að því leyti úr gildi og leggja fyrir skattfyrirvöld að ákveða skattinn af nýju. Er eðlilegast, enda í beztu samræmi við önnur verðgildisákvæði laga nr. 44/1957, að sannvirði hlutabréfanna sé lagt til grundvallar skattálagningu, en eigi nafnverð þeirra, svo sem stefnendur hafa gert kröfu til.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður í þessum hluta málsins falli niður.

Hákon Guðmundsson kvað upp dóm þenna sem setuborgardómari samkvæmt umboðsskjali, dagsettu 17. júlí þ. á., en hinn reglulegi dómari, Einar Arnalds borgardómari, hafði með úrskurði, uppkveðnum 27. maí s.l., vikið sæti í málinu.

#### Dómsorð:

I. Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, á að vera sýkn af aðalkröfu stefnenda, Guðmundar Guðmundssonar og Trésmiðjunnar Víðis h.f., í máli þessu.

II. Felld er niður framangreind skattálagning vegna hlutabréfaeignar Guðmundar Guðmundssonar í Trésmiðjunni Víði h.f., og ber skattyfirvöldum að ákveða skattinn af nýju og sé þá miðað við sannvirði hlutabréfa hans.

Málskostnaður fellur niður.

Föstudaginn 5. desember 1958.

Nr. 77/1958. **Egill Vilhjálmsson h/f**  
(Benedikt Sigurjónsson hrl.)

gegn

**Samvinnutryggingum**  
(Vilhjálmur Jónsson hrl.)

#### Dómendur:

**hæstaréttardómararnir Jónatan Hallvarðsson, Gizur Bergsteins-  
son, Jón Ásbjörnsson og Þórður Eyjólfsson og prófessor Magnús  
Þ. Torfason.**

Skuldamál.

#### Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 6. júní 1958 og krafizt þess, að stefnda verði dæmt að greiða honum kr. 1798.20 með 6% ársvöxtum frá 2. október 1956 til greiðsludags og málskostnað bæði í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar héraðsdóms og að áfrýjanda